

in smrt, vendar se je zastonj ogibal z vsem naporom te nevarnosti, prečarobno ga je vlekla skrivnostna sila za ponesrečenim prednikom. Melanholija ga je obropala vse potrebne dušne moči: nekega dné moža ni bilo z robú nazaj, pogreznil se je bil in ubil.

Krafft-Ebing: Ako se je kdo udal otožnosti predolgo časa, nastanejo taki pojavi, kakor pri hipnotizmu. Hipnotik je v rokah poskuševalčevih golo orodje, brez prave dušne moči. Kar mu ta reče, to stori. Če bi smel spečemu ukazati, ubiti koga, pa bi ga ubil. Misli, ki mu jih vdahne poskuševalec, delajo v hipnotiku s tako silo, da se jim hipnotik ne more ustaviti. Na živcih bolehačim ljudem, ki uganjajo dolgo časa kake muhe, usilijo se slabe misli same, da se jih ne morejo več iznebiti. Jednako utegne slabotnik, ki ječi pod jarmom klavernosti, z golim vtopljevanjem nalezti se takih mislij, katerih se ne more več iznebiti, čeprav včasih spozna, da ga vlečejo v pogubo.

Kant: Za moj nasvèt treba pameti; kdor pa ne ravna po pameti, tava po temi in gre v

pogubo. Kaj pomaga trdovratnemu ali malomarnemu človeku svèt, če je še tako dober in koristen! Držaj e ti kažem, prijatelj; roke imaš in pamet tudi, ki ti velewa, kaj stôri: prijemaj se držajev, trdne volje ali oblasti nad seboj, kadar si v nevarnosti. Če pa nečeš, tedaj zate ni rešitve na tem svetu; gre ti za zdravje, za pamet in za življenje.

Le škoda, da je ni tako silovite in zmagujoče moči, ki bi odstranjevala vsakatero težavo, bodisi volja še tako trdna in živa. Žalosten vzgled je moja glava sama. Na stara leta se je prijel moje glave nekako božjastno stiskanje, katero mi za nekatera duševna dela pokončuje ali desorganizira možgane. Zato moram opuščati nekatere misli, za katere sem že preslab. Tega stiskavanja v glavi ne morem odpraviti z nobeno silo svoje sicer zmagovite dušne moči; tako spoznavam, da ima zmagovitost duhá ondi svoje meje, kjer peša telo od starosti. A kaj je vpričo tolike koristi ta redka izjema? Saj tudi ni zelišča na sveti, ki bi človeka obvarovalo smrti, ki dobrim ljudem odpira nebesa.

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige Slovenske Matice za l. 1895.

(Dalje.)

Slovenske narodne pesmi. Uredil dr. Karol Štrelkelj. Izdala in založila Slovenska Matica. V Ljubljani, 1895. Natisnila tiskarnica Rud. Milica. I. snopič. Str. 196.

Pred letom je „Dom in svet“ izrazil željo, da bi slovenske narodne pesmi jele kmalu izhajati, in evo — prvi snopič se nahaja že v naših rokah!

Marljivi urednik dr. K. Štrelkelj piše v začasnem predgovoru na platnicah, da bo zbirka obsegala okoli 60 tiskanih pól, in da so se vsprejele vse pristopne narodne pesmi, ki so „brez dvoma narodova lastnina ali vsaj taka, da duševne vrednosti narodove ne omadežujejo“. Viri so mu bili dvojni: tiskane zbirke in razni rokopisi od Vodnika do današnjih dnij. Kljub temu bera ni posebno velika. Upati pa je, da se še marsikatera cvetka odtegne pozabljenosti.

Že l. 1858. je pisal Levstik: „Poezija našega naroda umira; samo kaka babuška še zna odlomek te ali une stare junaške pesmi. — Kar se ni še do zdaj nabralo, poslej se ne bo dobilo več dosti izvirnega.“

Res, umetna knjiga izpodriva povsodi narodovo poezijo. Slovenci so se pa že skoro povsodi seznanili s to knjigo, zato v njih ne cvete več narodno pesništvo, marveč izgubljajo s starimi ljudmi

tudi stare pesmi, in kolikorkrat pokopljejo staro ženico, ki se ni učila brati, zakopljejo ž njo i marsikatero staro pesmico, katere ne bo nihče več čul. Velika škoda, da so se prejšnja leta Slovenci premalo menili za narodno pesništvo in da niso pridneje zbirali pesmij. Koliko zakladov bi bili še dvignili, katerih rešiti ni več moči.

Pesmi so podane tako, kakor so zapisane v podstavi. Vsprejele so se vse inačice kake pesmi, da se razvidi, kako je narod pesem izpreminjal, krajšal ali širil. V zbirko so se vsprejele tudi kajkavske narodne pesmi. Pesmi so urejene po snovéh, ki se v njih razpravljajo. Sem in tje je priložena tudi melodija kake pesmi, kakor se pripisana nahaja v Vrazovi ostalini. Naslovni list in obširnejši uvod bo priložen poslednjemu zvezku. Tam se bo natančneje govorilo o virih, njih zanesljivosti, vernosti in pravopisu, o zaslugah nabiralcev in na posled tudi o ponarodnelih pesmih. Slovarček manj znanih besedij in obširna kazala bodo završevala vse delo.

Prvi snopič prinaša pesmi pripovedne vsebine, večinoma pojoče o turških bojih, ki so itak glavno ozadje naših junaških pesmij. V tem oddelku srečaš kralja Matjaža, Lambergarja in Pegama, Ravbarja, Lavdona, „Gospoda Barodo“ in kraljeviča Marka. Znana je pa narodu tudi poljska in španska kraljica, celo božja pot k sv. Jakobu na Španskem, znana snov o Lenori, pravljica o Orfeju (Godec pred peklom), o Povodnjem možu ali Trdoglavu,

o Zariki in Solnci, o lepi Vidi, o deveti deželi, o mladi Bredi in Zori i. dr.

Vse te pesmi navaja urednik najprej v najpreprostejši obliki, potem tudi v drugih, pozneje nastalih. Pesem: „Kralj Matjaž reši svojo nevesto“ nahajaš v desetih inačicah, „Mlado Bredo“ v šestih. Mnogo teh inačic pa kaže, da so nabiralci narodne pesmi „popravljali“, da, celo premenili vso obliko. Odlikoval se je v tem oziru celó Prešeren, ki je premenil „Lepo Vido“ popolnoma gledé na obliko, celó metrum ji je predrugačil; mesto narodnega čveterostopnega troheja bereš peterostopni trohej. Toda lepa oblika v „Lepi Vidi“ kaže uprav Prešerna. Isto je reči o „Mladi Bredi“, ki jo je priobčil Rodoljub Ledinski. To znano pesem je silno prenaresil celó v pesniški meri, vendar spoznaš iz nje velikega pesnika, dasi dr. K. Štrekelj sodi o njej, da „nikakor nima tistega narodnega duha, ki se navadno išče v nji“.

Značilno za ono dóbo je mnenje, da je tako izpreminjevanje ali popravljanje „pravi način, po katerim naj pridejo stare pesmi našega naroda na

dan“ (Bleiweis). To izpreminjanje je pa preseglo včasih vse meje in provzročilo marsikako slovnično spako; tako je nastalo „poda se“ (str. 102) iz „šla“ ali „smukne“; zašli so v pesmi celó barbarski deležniki: „Save velke prihajavše, Vse bregove pokrivavše“ (str. 53).

Znamenitost narodnega pesništva so spoznali že naši najboljši pesniki prejšnje dóbe. Niso se pa samo učili iz narodnih pesmij, temveč so celó snov zajemali iz njih, na pr. Prešeren za svojega „Povodnjega moža“ (str. 139 a) ali S. Jenko za balado „Knezov zet“ (str. 182).

Omeniti nam je še, da se urednik ozira na najmanjše inačice in različice in vse vestno objavlja pod črto, kar ni le velike važnosti za narodne pesmi, ampak tudi za slovensko slovnico.

Ker je izšel šele prvi snopič, nečemo obširneje o tem delu govoriti, temveč z urednikom prosimo narodnjake, naj pridno zbirajo narodno blago ter mu je pošiljajo v porabo; njemu samemu pa res „Bog daj življenje, zdravje in veselje“, da delo srečno doviši. V. S.

Razne stvari.

Slovenska glasba.

„Glasbena Matica“ je v minulem mesecu v Ljubljani nastopila z dvema koncertoma: prvim dné 9. in drugim dné 16. sušca. Obakrat se je vršil koncert v veliki „Sokolovi dvorani“ Narodnega doma. Obširni prostor in močna električna razsvetljava sta se takoj prikupila gostom, in tako je bilo občinstvo vseskozi živahno, rekel bi, dobre volje.

Bili so pa tudi komadi vspeveda prvega večera tako dobro izbrani, da je občinstvo vsakatega vsprejelo z navdušenjem in burno pohvalo. Galusova „Musiča noster amor“ je pokazala, da je za koncert prav primeren. Najbolj so ugajale „Narodne pesmi“, katere je za mešani zbor harmonizoval g. pevovodja M. Hubad. — Večina posameznih točk ni bila nova, zbor „Glasbene Matice“ jih je že pel: vendar smo bili ž njimi letos prav tako, če ne še bolj kakor onikrat, zadovoljni, zato, ker smo spoznali večjo gibčnost v proizvajanju.

Drugič, dné 16. m. m. se je pela Erbenova balada „Mrtvaški ženin“. Že lansko leto je nastopila „Glasbena Matica“ v koncertu s to krasno Dvořakovo kompozicijo in pridobila občno pohvalo od poslušajočega občinstva. Glasbo samo na sebi kritikovati ni naš namen: dovolj, če rečemo, da je med Dvořakovimi deli po sodbi večšakov izmed najboljših. Zbor in orkester pripravljata poslušalca v položaj, kakor ga pripoveduje dogodek v baladi. In to je tako naravno, da človek poslušajoč pripovedovanje basista, katerega spremljata zbor in

orkester, mora prav čutno in živo staviti si ga pred dušne oči. N. pr. že precej začetek: „Enajsta ura bije že“ napravi nate utisek pozne noči, ob kateri imaš pričakovati nekaj posebnega, neznanega, skrivnostnega. Tako je izraženo mir, ki pokriva vas; pa zopet tuljenje vetra, lajanje psov, ki čutijo mrtvaški duh. Petelinje petje, katero naznanja dan, potolaži te h koncu in zdi se ti, da so izginile težke sanje. Krasno se menjata v dvogovoru: ženin in nevesta. Najkrasnejši del pa je gotovo ona prisrčna nevestina molitev: Marija, milostna gospá.

Gdč. Mira Dev si je pridobila prvič in drugič poslušalce z zvonkim, čistim in obsežnim glasom. Pela je zlasti drugič s čustvom, in kazalo se je, da se je vglobila v stališče uboge neveste — kar se je posebno spoznalo v oni lepi „molitvi“. Le premlad je še njen glas in z močnim tenorjem izvrstnega pevca Razingerja, ali celó ob orkestru — se je kar utopil tu in tam, da ga je bilo komaj čuti. O gosp. Razingerju kaj reči? Treba ga je čuti in čuditi se ali močnemu in zvonkemu glasu, ali občutnemu izrazu v njem, ali sigurnosti obojega. Gospod Vašiček mora tudi biti hvaležen Stvarniku za krasen svoj organ. In razumljivo je predaval, da smo morali zadovoljni biti, ko bi bili še tako strogi. Orkester je točno zvrševal predpisano nalogó; jednako pevski zbor, ki je tako precizno in gotov svoje zmožnosti sledil vodstvu svojega vodje. Da! gospodu Hubadu je častitati na krasnih uspehih, do katerih je privédel „Glasbeno Matico“, — a ob enem mu jih prav iz srca privoščimo kot nekako